

Agnieszka Zakrzewska

Nowe tendencje w niemieckim i europejskim prawie spółek : seminarium prof. M. Luttra

Palestra 48/5-6(545-546), 240-243

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

związanych z odpowiedzialnością medyczną prof. Safjan wskazał, iż orzekana wysokość zadośćuczynienia jest niejednokrotnie zbyt niska w odniesieniu do krzywdy, czyli jedynie w ograniczonym zakresie pełni funkcję kompensacyjną. Dr Marek Wójtowicz omówił konsekwencje finansowe dla publicznego zakładu opieki zdrowotnej wynikające z tytułu błędów medycznych. Mec. Elżbieta Barcikowska-Szydło przedstawiła tryb postępowania egzekucyjnego skierowanego przeciwko zakładom opieki zdrowotnej. Zaprezentowany referat klarownie objaśnił procedurę egzekucji świadczeń pieniężnych z rachunku bankowego dłużnika oraz z wierzytelności.

Blok poświęcony prawu farmaceutycznemu przybrał formę dyskusji moderowanej przez W. Kuźmierkiewicza, prof. dr. hab. Piotra Zborowskiego oraz dr. Macieja Kijewskiego. Poruszono tu przede wszystkim dwie kwestie: problemy patentowe leków na tle prawodawstwa UE oraz etyczne problemy reklamy leków. Doprowadziło to do dyskusji, w której podniesiono niestosowność czy wręcz nieetyczność niektórych form reklamy i promocji leków, zwłaszcza zaś ich promocji wśród lekarzy. Jednym z głównych tematów tego panelu stało się wytyczenie norm etycznych korzystania z zasobów firm farmaceutycznych przez lekarzy. Wysłunięto wnioski, iż powinna istnieć ostra granica pomiędzy korzystaniem z tych pieniędzy w szeroko pojętych celach dydaktycznych czy szkoleniowych (wyjazdy lekarzy na konferencje szkoleniowe, które w przeciwnym razie nie mogłyby mieć miejsca) a sponsorowaniem pozanaukowych i pozadydaktycznych przedsięwzięć w oczekiwaniu stosowania leków danego producenta. Według biorących udział w dyskusji, podobnie ma się rzecz ze sponsorowanymi wykładami. Trafne wydaje się być podsumowanie dyskusji przez prof. Mariana Zembalę ze Śląskiego Centrum Chorób Serca w Zabrzu, który stwierdził, iż każdy dydaktyk sponsorowany przez firmę farmaceutyczną powinien publicznie ogłosić lub wręcz napisać (jak ma to miejsce w wielu krajach) „nie mam konfliktu interesów”. Inną jednak kwestią jest praktyczna możliwość wprowadzenia tej propozycji w życie. Należy przy tym zaznaczyć, iż dyskutanci podkreślali również pozytywny wpływ „firmowych pieniędzy” na szeroko pojęty rozwój ochrony zdrowia w Polsce, w szczególności zaś na ustawiczne kształcenie lekarzy.

Wygłoszone referaty i dyskusje prowadzone podczas V Ogólnopolskiego Forum Prawniczo-Medycznego, zwłaszcza zaś pytania i wątpliwości lekarzy, zdają się uwidaczniać niedoskonałość wielu obecnych regulacji prawnych oraz potrzebę dalszej integracji środowisk prawniczych i medycznych w tworzeniu prawa na potrzeby ochrony zdrowia. Konfrontacja uregulowań prawnych z realiami pracy lekarza jest, naszym zdaniem, główną wartością tej i podobnych konferencji. O tym, czy częściowa dysfunkcja niektórych instytucji prawa medycznego oraz systemu ochrony zdrowia zostanie przynajmniej zniwelowana przekonamy się zapewne podczas kolejnego Ogólnopolskiego Forum Prawniczo-Medycznego.

Adam Górski, Elżbieta Zatyka

NOWE TENDENCJE W NIEMIECKIM I EUROPEJSKIM PRAWIE SPÓŁEK SEMINARIUM PROF. M. LUTTRA

W dniu 16 maja br. odbyło się w Pałacu Kazimierzowskim na Uniwersytecie Warszawskim uroczyste wręczenie doktoratu Honoris Causa profesorowi Marcusowi Lutterowi z Wydziału Nauk o Państwie i Prawie Uniwersytetu Wilhelma w Bonn. Uroczystość otworzył

JM Rektor prof. Piotr Węgleński, a laudację wygłosił Promotor niemieckiego profesora – prof. Mirosław Wyrzykowski.

Profesor Lutter jest wybitnym znawcą prawa prywatnego, a zwłaszcza spółek kapitałowych i prawa umów gospodarczych. Prowadzone przez niego badania naukowe doprowadziły do powstania tzw. „szkoły Luttera” oraz kilkuset publikacji z zakresu prawa cywilnego, handlowego i pracy (monografie, komentarze, glosy, opinie), wśród których jest opublikowana w języku polskim fundamentalna praca pod jego redakcją „Podstawy prawne gospodarki wolnorynkowej” (Wydawnictwo C.H. Beck 1997). Prof. Marcus Lutter niezwykle aktywnie angażuje się we współpracę naukową wydziałów prawa Uniwersytetu w Warszawie i Bonn. Jego wyjątkową zasługą jest utworzenie Szkoły Prawa Niemieckiego przy Wydziale Prawa i Administracji UW. Profesor współpracował także z polskim Ministerstwem Sprawiedliwości, jako konsultant w sprawach dostosowania prawa cywilnego i handlowego do standardów unijnych oraz z korporacjami adwokatów i radców prawnych.

Tego samego dnia prof. Lutter poprowadził na Uniwersytecie seminarium naukowe pt. „Nowe tendencje w niemieckim i europejskim prawie spółek”. Poruszył na nim następujące kwestie:

1. Niemcy

W ubiegłym roku doszło do wydania przez niemieckiego ustawodawcę tzw. Corporate Governance Codex. Dokument ten, podobnie jak angielski *The Code of Best Practice* (1992), czy amerykańskie *American Law Institute Principles of Corporate Governance* ma na celu opracowanie i wdrożenie reguł dobrej praktyki w spółkach publicznych. Pojęcie *corporate governance* oznacza zasady oraz normy odnoszące się do szeroko rozumianego zarządzania spółką. Coraz częściej pojawia się ono w debatach prawnych i gospodarczych. Jest to reakcją na dotkliwie odczuwane przez inwestorów negatywne zjawiska występujące w spółkach publicznych – nadużywanie pozycji przez zarząd oraz niesprawny nadzór, prowadzące do dominacji zarządzania nad własnością. Niemiecki Corporate Governance Codex zawiera 61 zaleceń dla spółek dotyczących wzajemnych relacji pomiędzy udziałowcami, Zarządem a Dyrekcją.

Ponadto, do niemieckiej ustawy o spółkach handlowych dodano nowy paragraf 161. Nakłada on na przedsiębiorstwa notowane na giełdzie obowiązek corocznego składania oświadczeń, czy stosują się do zasad zawartych w Corporate Governance Codex. Natomiast decyzja o przestrzeganiu bądź nieprzestrzeganiu powyższych zasad ma charakter dobrowolny. Choć niezłożenie oświadczenia lub oświadczenie niezgodne z prawdą nie pociąga za sobą żadnych sankcji, to profesor sądzi, iż nie można wykluczyć osobistej odpowiedzialności Zarządu spółki w sytuacji, gdy inwestor, który zdecydował się w nią inwestować ze względu na złożone oświadczenie, poniesie szkodę.

Większość niemieckich spółek stwierdziło w oświadczeniach, że stosują się do zaleceń Corporate Government Codex. Profesor Lutter powiedział, że można to uznać za sukces niemieckiego ustawodawcy w poprawianiu *corporate governance*. Jednakże, jak słusznie zauważyło audytorium, biorąc pod uwagę ogólny stopień przestrzegania norm etycznych wątpliwe będzie dalsze funkcjonowanie Corporate Governance Codex wyłącznie w oparciu o dobrą wolę adresatów tych zasad.

Dalsze zmiany w niemieckim prawie spółek dotyczą funkcjonowania rady nadzorczej w spółce z o.o. Jej dotychczasowe zadania (kontrola i kierownictwo zarządu, kontrola legalności i prawidłowości działania spółki, wybór członków zarządu i ich odwoływanie oraz skła-

danie sprawozdania rocznego i przedkładanie go zgromadzeniu) rozszerzono o obowiązek współdecydowania z zarządem o działaniach strategicznych dla spółki. Nowością są też: obowiązek rady do wyboru audytora, ustalania głównych tematów jego kontroli, oraz określania transakcji, które zarząd może zawierać tylko w porozumieniu z radą. To ostatnie należało wcześniej do fakultatywnych uprawnień rady.

Innowacją stanowi też przyznanie osobowości prawnej spółce cywilnej.

Wprowadzono także odpowiedzialność osobistą wspólników spółki kapitałowej za „zburzenie” przedsiębiorstwa. Jest ona uruchamiana w sytuacji, gdy na skutek błędnych działań wspólników spółka nie jest w stanie wywiązać się z zobowiązań wobec wierzycieli. Regulacja ta wiąże się ze sprawą Bremer Vulkan (orzeczenie Niemieckiego Sądu Federalnego z 2001), o której mówił profesor. Stan faktyczny dotyczył spółki „córki”, która na skutek błędnych decyzji podjętych przez zarząd spółki „matki” poniosła poważne straty finansowe. Sąd orzekł, że do odpowiedzialności zarządu spółki „matki” w tej sprawie nie mają zastosowania niejasno sformułowane zasady odpowiedzialności zawarte w statucie spółki, lecz odpowiedzialność deliktowa na gruncie prawa cywilnego oraz karna. Tak pojęta odpowiedzialność zarządu ma mniej polegać na sztywnych rozwiązaniach statutu, a bardziej uwzględniać konkretne działania zarządu oraz finansowy interes spółki.

2. Europa

W związku z wydanym pod koniec 2002 r. przez UE rozporządzeniem, począwszy od 1 stycznia 2005 roku wszystkie spółki państw członkowskich UE będą składać oświadczenia finansowe w oparciu o jednolity system, zgodny z tzw. International Accounting Standard. Regulacja ta jest wyjściem naprzeciw inwestorom, którzy często w spółkach wywodzą się z różnych krajów UE. Dotychczas rodziło to problemy z wyborem i stosowaniem jednego systemu rozliczania w spółce.

Od 2001 roku działa powołana przez Komisję tzw. High Level Group of Company Law Experts, zwaną grupą Günтера. Warto zaznaczyć, że działalność Grupy została rozszerzona na nieformalnym spotkaniu Ministrów Finansów Unii Europejskiej w świetle wydarzeń związanych z upadkiem firmy Enron. Celem grupy jest polepszenie funkcjonowania spółek w UE, zwłaszcza poprzez zastosowanie najlepszych światowych standardów wspomnianej już *corporate governance*. Komisja proponuje zmiany w zakresie roli dyrektorów i rady nadzorczej, wynagrodzeń zarządu, odpowiedzialności członków zarządu, w tym za oświadczenia finansowe oraz nowe regulacje dotyczące pracy audytorów.

Grupa sugeruje ponadto, by poszczególne kraje mogły same decydować o utrzymaniu bądź odejściu od systemu kapitału stałego w spółkach. Mówi się też o możliwości wyłączenia, na wzór amerykański, pewnych kwot od wypłaty dywidendy. Ten ostatni pomysł jest krytykowany przez prof. Luttera, który uważa, że nie można przeceniać stabilności systemu amerykańskiego. Dla Europy najważniejszą sprawą obecnie jest harmonizacja obowiązującego już prawa, a nie nowe rewolucyjne rozwiązania.

Ostatnim zagadnieniem poruszonym podczas seminarium było utworzenie przez UE tzw. europejskiej spółki akcyjnej (tzw. Societas Europea). Przepisy powołujące SE zostały wydane już 2 lata temu, jednak wejdą w życie dopiero 10 października 2004. Tak długi okres *vacatio legis* jest wynikiem obowiązku przygotowania w krajach członkowskich UE tzw. ustaw towarzyszących dla poszczególnych typów spółek. W tym miejscu profesor Lutter skierował pod adresem polskiego ustawodawcy ostrzeżenie, w związku z planowanym przystąpieniem przez Polskę do Unii Europejskiej, że prace nad polską wersją ustaw towa-

rzyszających powinny rozpocząć już teraz. Profesor powiedział, że Niemcy mają już gotowy projekt ustawy towarzyszącej a mimo tego obawiają się czy zdążą na czas. Przestrzegł, że w przypadku niewydania odpowiednich ustaw, Polsce grozi ustawodawczy chaos.

Warto zaznaczyć, że celem utworzenia Europejskiej Spółki jest możliwość łączenia spółek w różnych krajach z uniknięciem przeszkód, jakie rodzi istnienie piętnastu różnych systemów prawnych. Specyfiką spółki jest także to, że zapewnia ona jej pracownikom udział w nadzorze. Mogą oni też wpływać na strategiczny rozwój firmy poprzez udział w radzie nadzorczej bądź radzie administracyjnej (administrative board) lub, według innego modelu, poprzez specjalnie utworzony organ.

Statut SE będzie pozwalał państwowym członkowskim na wybór pomiędzy monistycznym (tzw. *single-tier*), a dualistycznym (tzw. *two-tier*) systemem zarządzania spółką. W pierwszym przypadku organami spółki byłoby walne zgromadzenie wspólników oraz tzw. rada administracyjna (administrative board). W drugim przypadku, spółka miałaby 3 organy: walne zgromadzenie, zarząd oraz radę nadzorczą. Oznacza to, że Zarząd zarządzałby spółką, a jego członkowie, powoływani i odwoływani przez radę, reprezentowali ją na zewnątrz. Jak słusznie zauważył profesor Lutter, SE w tej wersji byłaby *de facto* spółką z o.o.

Seminarium wygłoszone przez prof. Luttera zakończyły podziękowania prof. Wyrzykowski. Wyraził on podziw dla sposobu prowadzenia wykładu przez niemieckiego naukowca, zwanego nawet „stylsem Luttera”. Chodzi mianowicie o umiejętność przedstawiania ważnych problemów w jasny i przejrzysty sposób. Seminarium na Uniwersytecie Warszawskim potwierdziło klasę tego znakomitego znawcy prawa i wykładowcy.

Wykłady profesora na Uniwersytecie w Bonn i w innych ośrodkach akademickich zawsze cieszyły się – i cieszą nadal – wielkim zainteresowaniem i uznaniem studentów.

Agnieszka Zakrzewska

SPRAWOZDANIE ZE SPOTKANIA Z KS. PROF. HENRYKIEM STAWNIAKIEM PT. „TRWAŁOŚĆ I NIEROZERWALNOŚĆ MAŁŻEŃSTWA, A OCZEKIWANIA I POSTAWY OSÓB WYSTĘPUJĄCYCH W SPRAWACH O ROZWÓD”

W dniu 25 kwietnia 2003 r. odbyło się zorganizowane przez Koło Adwokatów-Seniorów przy ORA w Warszawie spotkanie z księdzem profesorem Henrykiem Stawniakiem pt. „Trwałość i nierozzerwalność małżeństwa, a oczekiwania i postawy osób występujących w sprawach o rozwód”. Ksiądz Profesor mówił o podwójnej naturze małżeństwa jako instytucji prawa cywilnego, ale i sakramencie, w którego naturę wpisana jest nierozzerwalność. Instytucja rozwodu stoi z nią w nieuchronnej sprzeczności. Może to prowadzić do konfliktów wiary i sumienia u osób, które zajmują się kształtowaniem tego stosunku zawodowo, przede wszystkim sędziów i adwokatów.

Trwałość małżeństwa w prawie polskim

Chociaż zasady trwałości małżeństwa nie formułuje *expressis verbis* ani Konstytucja z 1997, ani kodeks rodzinny i opiekuńczy, to występuje ona w orzecznictwie sądowym i polskiej doktrynie prawa. Na mocy art. 11 Konkordatu z 1993 układające się strony wyraziły wolę współdziałania na rzecz obrony i poszanowania instytucji małżeństwa jako będącej fundamentem